

Q. D. B. V.
ALTARIA

ad
D. MICHAELM,
VETUS & NOVUM,

publica luci exponit,
in simulque

habendæ Orationi Valedictoriæ,

in
ILLUSTRI CURIANO,

Die Mercurii proximo, XX. Novembris, statim ab ipsis Sacris
matutinis,

A. d. 1739 LXXXIX,
gratisimam

Procerum Curianæ Urbis

præsentiam, majorem in modum exorat

M. JO. CHRISTOPH. LAYRIZ,

Gymn. Patrii Rector.

o Minzeliano.

Ararum seu altarium Originem longè esse antiquissimam, neminem, nisi in sacris pariter & profanis Historiis planè sit hospes, latere potest. Non enim audimus *HERODOTUM*, qui, in *Euterpe*, Ægyptios primos βωμῶν καὶ ἀγάλματα καὶ νῆες θεοῖσι struxisse, tradit, & hoc in asserto, *COELIUM RHODIGINUM* (L. 18. *LeA. Antiqu. c. 37.*) ὁμοψύχον habere videtur. Eò id referendū, quò istud, cum omnium primos natos se gloriantur illi, (*JUSTIN, l. 2. c. 1.*) recidit, inter fabulas scilicet, quas antiquitatis gloriæ vana suggestit ambitio. Sacræ certè Pandectæ dum sacrificii Caini & Abelis memorant, ararum originē haut obscurè simul subinnuunt, quam Noë & posterorum pietate erectæ reddunt clariorem. In N. T., an primitiva Christi Ecclesia eà altarium pompā fuerit exornata, quæ moderna resplendet, cōtroversa inter nos & Pontificios est quæstio; Negativam nostris tenentibus, & quæ de aris in tribus prioribus seculis memorantur, ad mensas Eucharisticas ritè accommodantibus, illis, pro more, contrà nitentibus, & *Origenem Tertullianum, Cyprianumque* vi in sententiam suam detorquentibus, ut Argentoratensis olim Ecclesiæ & Academiæ, post Wittenbergensis, sed proh dolor! breve gaudium, *D. Balthasar BEBELIUS*, in *Antiquitatib. Ecclesiæ Sec. III. art. VIII. §. 50.* nervosè ostendit. Interim squalor illorum temporum, quò facies Ecclesiæ Christi, tyrannorum metu, erat obducta, haut impedit, quò minus & nunc vel ejusmodi externis ornamentis condecoratio apparere queat, quæ enim nobis ex altera parte hic necit retia Calvinii cohors, κακοζηλίαις & alios objiciens errores, scopæ sunt facilè solubiles, & à Theologis nostris, cum primis *B. DANNHAUERO*, *Phantasm. VI. Hodom. Spirit. Calvin. §. 71.* jamdudum disolutæ.

Haut ergo vitio vertetur inclutæ Urbi nostræ *CURIAE*, si, tum Majores nostri de exornando nitidè *D. MICHAELIS* nostri Templo, elegantioris picturæ arâ, fuerunt solliciti, tū moderni Proceres splendidioris structuræ pariter & picturæ Altare, in veteris remoti locum

cum repositore. Merentur utraqve, ut curatiùs paulò ea lustremus, quæ ipsa causa fuit, quæ in lustratâ VII mâ suprâ p 157. Cappellâ, Veteris descriptionem in hunc locum rejecerimus.

Quatuor id alis instructum, elegantissimè pictis, tantòque artificio autopassim distinctis, ut peritissimorum hodie in Arte pictoriâ magistrorum aut peritiam, aut minimum industriam vincere videatur. Ut autem honori *D. Michaëlis* Archangeli, *Petri* itidem & *Pauli* Apostolorum, nec non *Nicolai* Episcopi & Imperatoris *Henrici*, vulgò *Sandici* cognominati, fuerat statutum, sic horum Patronorum faciem interior illius media exhibet area, ita tamen, ut *S. Laurentius*, Veteris Parochialis Ecclesiæ Patronus, ultimi locum, aliquot post tempora, sit sortitus, cujus sinistram, crate puerorum spoliaste ferunt petulantiam.

Dextræ alæ interiori Conceptionis Christi Annunciationem, Virgini Mariæ factam, appinxit Apellis penicillus, qui utrum virulentò *Valentinianorum*, *Marcionitarum* & *Cerdonianorum*, Sec. II. Hæreticorum, statuendum: *Christum ex Mariâ Virgine verum corpus non assumpsisse, sed carnem suam de cælo unâ attulisse, & per ipsam, quasi oanalem, in hunc mundum natum esse, errore fuerit infectus, aut utrum familiari pictoribus audendi quodlibet potestate, ut ipsum conceptionis, cum annunciatione factæ, momentam exprimeret, Jesulum puerulum per Mariæ caput in uterum ejus illabentem stiterit, quâ licentia quoque ipsius Spiritus S. ἐπιλευσιν expressisse conspicitur, haut facile determinaverim.*

Sinistra Ala Nativitatem Christi florentissimis coloribus exhibet, in qua nati pueruli venustas, cum parentum devotione angelorumque expressò gaudio certare videtur. Clausis his alis, quod Quadragesimali annuatim factum tempore, dorsum utrarumque, nec non alas binas exteriores, primariis tribus Passionis Dominicæ Actibus, Luctâ nempe ad olivetum, crucifixione ipsa, sublatione è cruce & illatione in sepulchrum, ac denique crucifixi resurrectione, videris inducta, quæ quamquam omnia & singula,

auri tantum & colorum fulgentissima luce, sed & sculptura in super
 præstantiâ, & immensæ magnitudinis mole, 42. enim ferè pedes
 geometricos à fundamento ad summitatem exæquat, præ multis
 exsplendescit. Ut autem hujus historiam pariter & figuram in com-
 pendio exhibeam, sciendum: Utriusque Reip. Patres pro eâ, quâ
 in honorem Dei piorumque devotionem alendam & augendam
 feruntur curâ, A. 1678. consultâsse, de novo aliquo statuendo alta-
 ri, quò pulcherrimi Templi venustati nova fieret accessio. Cum
 autem, antequam opus incipias, de mediis & sumptibus in illud cro-
 gandis prius sit deliberandum, collatis invicem sententiis, B. *Superin-
 tendens*, Dn. L. Jo. W. *ALTHER*, & *Amplissimus SENATUS Urbicus*
 id iniere consilii, ut quod in universæ Ecclesiæ nostræ cesurum e-
 rat decus & gaudium, liberali quoque singulorum ejus membro-
 rum in unum conferretur manu. Quam in rem singulis Domi-
 nicis & diebus festis, pelvum coram altari reponi placuit, in quam
 symbola sua conjicerent, qui sacra Synaxi usi, ab ara recedunt,
 quantum cuique sua juberet devotio, quæ liberalitas ut populo
 Domini à publico suggesto commendata, sic gratiarum actione
 publicâ pariter & votis fuit excepta. Profecit in tantum hoc
 studium, cui aliæ quoque liberales manus, & morientium, aut hæ-
 redum dispositiones tulere suppetias, ut brevi sumtus suppetere
 operi inchoando, hinc qui arte statuariâ polleret, & operi par es-
 set, quæsitus & inventus *Nicolaus HEUSLERUS*, cujus industria,
 per triennium operosa, stupendum hoc opus perfecit, ut mensibus
Septembri, Octobri, Novembri & Decembri A. 1679. Altare omnibus par-
 tibus absolutum publicè fuerit possum. Sed quod cum pictura ni-
 tor ei deesset, Patrum non delasatæ curæ, quin potius assidua *Ma-
 xime Reverendi ac Præ-Nobilissimi Dn. Superintendentis moderni à W. A. L-
 DECK*, cui *Waltherus* brevi manum piâ ἀναλύσει operi subtrahens
 locum fecerat, studia, laudatissimis *SENATUS* conatibus juncta,
 coronidem operi manu pictoriâ superaddiderunt. Commodavit
 istam *Georgius Christophorus KOLBIUS*, *Pictor Baruchinus*, qui cum la-
 boris

(166)

boris socio, Jo. Jacobo *RADIO*, mense Junio 1685. picturam incepit, Decembri verò 26. absolvit, & publicæ luci exposuit. Ædilitiam curam frequenter inspiciendo, procurando & rationes in librum referendo, Reip. Patres per Virum Senatorem dexterrimum, Dn. Christophor. Salomonem *WUNSCHOLDUM*, voluere obitam, ita tamen, ut socios ferè omnes nullibi non conferrent oculos. Sumtus, ut nòrint posterì, & deprædicent æmulenturqve Majorum suorum in res. Sacras liberalitatem, solius quidem Sculpturæ 656. conficere florenos; Picturæ impensa si his junxeris, à duorum millium & centum florenorum summâ parum abesse demonstrabitur. Refundat benignissimum Numen, quod largiter rependit domui suæ collata, singulis erogatam liberali manu stipem, & præstitum fideli corde laborem, truculentaqve ignis à nobis avertat fata, ne dirus Vulcanus unquam tot annorum hauriat labores.

Superest nunc, ut Statuarii pariter & Pictoris æmuler solertiam, & utriusqve labores præfusi depingam. Sed, quæ possem singula, quæ sive stereobatam spectem, mentæ lapideæ innixam, cui tota incumbit moles, singula *Dominicæ Passionis instrumenta*, ab angelis præmonstrata, detinent; Sive infimam basi proximè impositam contignationem examinem, viva instituta *Cœnæ Dominicæ expressio*, cum consistentibus ad latera binis *Evangelistis*, *Matthæo & Marco*, ex *Idiymæ* agnoscendis, hisqve interposita elegantissimarum Columnarum, scapis testudineo flexu artificiosè tortis, & capitulo pariter & spiris, mirum in modum exornatis, duo paria me delectant; Sive in mediâ affabrè sculptam, & à reliquis duobus *Evangelistis* à latero cinctam, statuisqve rursus interstinctam, (quibus Antepagmentorum locò in Projecturâ imæ cõtignationis, Angeli apposti, *SERENISSIMI* Insignia à Dextrâ, & *Curianæ Urbis* à Sinistra tuentes, Virtutesqve Theologicæ *Patientia & Spes*, Fœmineo habitu convestitæ) introspiciam, omnia ejus sunt generis, quæ plures, eosqve indefessos merentur oculos. Tertiò superius tabulato *Angelicus* prostat *Chorus*, palmis & instrumentis Musicis in laudem Dei instru-

Aruq^o, cœlestis istius quafi æmulus, quem cœlum tegit stellis interius coruscum & tecto testudineo squamato exterius involutum, cujus umbilico *Jesus resurgens*, cum labaro, majori quam tricubitali staturâ incumbit, serpentem mundumq; suis conterens pedibus, totumq; opus obsignans. Non comine (noro *Telamones*, qui ad imum aræ, molem lateralem suffulciunt, similes Atlanti, quem fulcire mundum finxit vetustas; quæ omnia, & infinita alia miranda occurrunt in novo hoc Altari, quò Michaëlis nostri **Ædes** superbit. Est equidem & aliud minus, in medio Templi, proximè ad ipsum baptisterium, sed istud præter affixam Christi Crucem, nullò aliò se prodit ornato. Impertiendæ autem benedictioni Sacerdotali & conjugibus noviter copulandis inservit, ut alterum majus distribuendæ Sacræ Synaxi.

Tantum etiam de *Aris & Altaribus* D. nostri **MICHAELIS** Templi, quod hujus in gratiam recensuimus, qui aram gratitudinis tum Deo, tum Patronis suis, in Gymnasio nostro est positurus, Civis nempe hæcten^o illius, literis bonisq; moribus omni fide innutritus,

DAVID FRIEDERICUS HOFFMANN,

Alchemio-Francus.

Qui cum Dn. Pater ejus, *Vir Plurimam Reverendus & Praclarissimus Dn. JO. CASPAR HOFFMANNUS* Neostadiò ad Aysum, ubi Archi-Diaconatu omni cum laude functus, in vicinam *Parochiam Oberkoxaviensem* Pastor commigraret dignissimus, è Baruthino Illustri Collegio evocatum nostris transcripsit Musis, & Albo illarum d. 11. Febr. 1684. inseri fecit, ex quo sedula nunquam cura ingenii ejus agro defuit, quæ & messem non omninò nullam nos lectissimosq;ve pariter Parentes sperare jubet, nisi vitiorum, in juvenili ætate facilè propullulantium, infelici lolio virtutum literarumq;ve lætas suffocari patietur segetes, quod ut à tot precibus monitisq; nostris probè munitò votis avertimus, sic Divino non tantùm Numini his ipsis, sed & Bonis quibusvis, prope diem in *Academiam Jenensem* abituram optimè commendamus, ut studiorum

Vicæque cursus Directores sine & Ductores, quò ad metam, omnia
bus votis nostris ei conciliandam, felicissimè appellat.

Nunc ut grati pro beneficiis animi *τελευτήσας* relinquat, conscen-
det ultimò cathedram, habitæque in laudem *Philosophie Theoreticæ*
Orationi publicas subjunget gratias.

Quas ut in finem gratiæ & benignitatis suæ effundendas co-
ràm excipere velint *Serenissimus Princeps ac Dominus, Dn. GEORGI-
US ALBERTUS, Marchio Brandenburg. &c. &c.* Dominus noster
Clementissimus, ut & *SERENISSIMI PRINCIPIS NUTRI-
TII* Nostri Ministrissimus, *Illustris. Comes ac Dominus, Dn. JO.
ALBERTUS, Comes de Ronov & Biberstein, Dn. in Oppurg, Knauen, Kro-
biz & Grünau &c. Consiliorum Præses Superior, Consiliarius Intimus & Ex-
archus Provincialis Eminentiss.* Dn. noster Gratiolissim⁹, cum *Illustris.
Dn. Comite de & in TETTENPACH &c.* Domino nostro Gratioliss-
simo; *Maximè Reverendus isidem & Præ-Nobilis. Dn. Josephus Frideri-
cus de WALDECK, in Culmiz & Dæbra-Stæcken &c. Superintendens &
Inspector Gymnasi Gravis, cum Plurimum Rev. Ministerio, Excell. Dnn.
Physicus Ordinarius, Adjunctus & Medici, Consulcis. Dnn. Officiales; Am-
plis & Prudentis. Senatus, Gymnasi Patronus & Scholarchæ; Honoratis.
Dnn. Collegæ; Claris. & Præ-Eximii Dnn. Studiosi & Eruditi quivis, hu-
millimè, devotè ac amicè exorantur. Conventui dicta esto hora
Diei Mercurii, ab ipsis sacris matutinis currens; & quò frequen-
tior erit Patronorum præsentia, eò majorem nostram ubivis ex
adverso spondemus devotionem ac promptitudinem.*

PP, Dom. XXV. p. Trin. A.O.R. cI, Isc LXXXIX.

